

פינוקי היסטוריה חמ"ד

המחווון הפדגוגי - שאלון 29281

מועד קיץ תשפ"א

[להלן קישור לשאלון: 29281.pdf \(education.gov.il\)](https://education.gov.il/29281.pdf)

לשימוש פנימי בלבד.

המסמך לא עבר עריכה לשונית.

אין לעשות במסמך כל שימוש מסחרי ללא קבלת אישור בכתב מהמפמ"ר בלהה גליקסברג.

המחווון הפדגוגי- מועד קיץ תשפ"א

שאלון 29281

אל: המחנכים להיסטוריה בחמ"ד
מאת: בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה בחמ"ד

שלום רב!

המחווון הפדגוגי שלפניכם כולל הנחיות למורים בנוגע למיומנויות הנדרשות מהתלמידים לכתיבת תשובה, מציג תשובות אפשרויות לשאלות מבחן הבגרות שהתקיים במועד הקיץ תשפ"א - שאלון 29281 מתוך קישור למטרות ההוראה בהיסטוריה ומציף שגיאות נפוצות של תלמידים לצורך למידה לעתיד.

הלמידה מתוך המחווון ככלי-עבודה צריכה להתייחס למספר מישורים:

- *שימוש נכון במילות ההוראה- פיצוח נכון של השאלה
- *שליטה בציר הזמן והמקום המופיע בשאלות הבחינה
- *התמודדות עם מספר מטלות/חלקים בשאלה והקשר ביניהם
- *התמודדות עם שאלות שונות לנושא זהה
- *דיוק בתוכן התשובה בהתאם לתוכן השאלה
- *הנחלת מיומנויות מתחום הדעת לתלמידים

חשוב להזכיר כי כתיבת 'מחווון-תשובות' על ידי המורה כחלק מתהליך חיבור בחינה, לפני שהיא מתקיימת בכיתה, מהווה חלק בלתי נפרד מהרגלי עבודה ונורמות מקצועיות שמומלץ לאמץ במהלך כל השנה. מומלץ לתת לתלמידים את המחווון בזמן חלוקת המבחנים הבדוקים ככלי לשיפור הלמידה עבורם.

מטרות המחווון הן:

1. לסייע בידי המורים לבדוק אם השאלות בבחינה ברורות דיון, ואם כוונת השאלה הושגה.
2. אמצעי יעיל להגברת מהימנות ההערכה.
3. מאפשר הערכה אחידה לכל בחינות התלמידים.
4. מאפשר לתלמידים לבחון את תשובותיהם מול המחווון וללמוד מהצלחות ומטעויות.

שימו לב !

1. חשוב להבהיר לתלמידים, כבר בשלבים הראשונים של הלימוד, את משמעות מילות ההוראה השונות הנהוגות במבחנים, וכמובן לתרגל אותן.

2. תזכורת - פירוש מילות ההוראה המקובלות:

- א. "ציין" - על התלמיד לכתוב במילה או במספר מצומצם של מילים על הנושא/המושג עליו נשאל בלי לפרט.
- ב. "הצג" - על התלמיד לפרט את הידוע לו על הנושא/המושג על פי הנלמד בכיתה או על פי הקטע. כתיבת פרטי התוכן של פעולה או של אירוע לפי הנדרש. אין צורך להסביר.
- לעיתים השימוש בהוראה זו ילווה בציון כמותי של הרכיבים הנדרשים בשאלה. הכימות הוא ציון מספר הרכיבים הנדרשים לתשובה מלאה והוא מבהיר לתלמיד את הנדרש ממנו וכן מנחה את המורה בזמן הערכת התשובה.
- ג. "הסבר" - על התלמיד לכתוב את הידוע לו על הנושא תוך ביאור או פירוש הנושא ותוך ניתוח הפעולה, האירוע והשלכותיו. במקרים רבים יש ב"הסבר" הבהרת קשר בין מושגים.
- ד. "השווה" - על התלמיד לבדוק את הדומה והשונה בין שני פריטים או יותר על פי קריטריונים (תבחינים) ולהסיק מסקנות מן ההשוואה.
- ה. "נמק" (בסס) - על התלמיד לבסס דעה או טענה המוצגות בשאלה על סמך עובדות, ציטוטים, נתונים היסטוריים, דוגמאות ועוד.
- ו. "הזגם" - על התלמיד להביא דוגמה לביסוס או להבהרה.

חשוב להזכיר ש...

- התשובה במחווון מכילה רק את גרעין התשובה, ואין לראות בה תשובה מלאה. התשובה מאזכרת את הכיוונים האפשריים ויתכן מצב שיש תשובות נוספות שאינן במחווון. תשובה כזו יש לבדוק בספרים ובמקורות מוסמכים כדי לקבלה כתשובה נכונה או כנכונה חלקית. תשובה מלאה היא תשובה שמרחיבה את הרכיבים השונים, מציגה, מסבירה ומקשרת לפריט הנשאל בשאלה, לאירוע או לטקסט בהתאם לנדרש בשאלה.
- התשובות המנוסחות על ידי התלמיד יכולות להיות מנוסחות בדרכים שונות, גם באופן השונה מהנוסח המופיע במחווון. דבר זה אינו פוסל את התשובה אם היא מכילה את כל המטלות הנדרשות בשאלה ותוכנה נכון.
- בתשובה שבה נדרשים כמה רכיבים, אם תלמיד ענה רק על חלק מהם הוא יקבל ציון חלקי בהתאם לטיב התשובה.

- בשאלות שבהן יש כמה מטלות - יש לשים לב אם התלמיד נדרש לקשר בין המטלות מבחינת תוכנו.
- בשאלות אלה התלמיד יידרש למבנה תשובה שיציג את המטלות ויסביר את הקשר ביניהן.
- שאלות בעלות שני חלקים שבהן התשובה לחלק השני נובעת מן התשובה לחלק הראשון הן שאלות משורשרות. במקרה זה אם התשובה בחלק הראשון אינה נכונה, לא ניתן יהיה לקבל את התשובה בחלק השני.
- בשאלות טקסט חזותי יש לשים לב שהתלמיד נדרש לקשר בין הרכיב שבתמונה למסקנה שהסיק ממנה. למשל: אני רואה בתמונה ש...ואני לומד מכך ש...
- בשאלות על קטע מקור מילולי יש לשים לב אם התלמיד נדרש לענות ולהסביר בלשונו או להתבסס על הנאמר בקטע ולצטט ממנו.
- בשאלות על טקסט מילולי או חזותי לעתים התלמיד נדרש לקשר את המקור לחומר שנלמד בכיתה, ולא להסתפק בידע מניתוח המקור.
- יש שאלות המתוחמות בזמן ומקום ויש לדרוש מהתלמיד להתייחס לזמן והמקום שנדרשו בשאלה, וכן להשתמש במושגים המתאימים להם.
- יש להרגיל את התלמידים לבדוק כמה מטלות יש בשאלה ולסמן אותן על מנת לא לשכוח לענות על כולן.
- מחברות הבגרות הנבדקות הן מחברות סרוקות. יש להנחות את התלמידים להקפיד על רווחים, לכתוב בעט חזק, להקפיד על כתב גדול ומרווח וכן לשמור על שוליים בצדי העמודים וכן בראש העמוד ובתחתיתו.
- אנו ממליצים להרגיל את התלמידים להשתמש בטייטה לפני כתיבת התשובה, על מנת שהתלמיד יבנה את תשובתו בצורה המקיפה והמסודרת ביותר שבה יבואו לידי ביטוי ידיעותיו. על העמוד (הימני) שמשמש כטייטה יש למתוח קו אלכסוני.
- בתהליך פיצוח השאלה - מומלץ להנחות את התלמידים לבדוק בשאלה - האם קיימת מטלה סמויה שלא כתובה במפורש, אך כדי לענות על השאלה על התלמיד לבצע אותה.

בהצלחה רבה בלהה

מבנה המחווה הפדגוגי :

- א. הצגת השאלה כפי שהופיעה בבחינת הבגרות
- ב. הצגת התשובות האפשריות
- ג. המלצות למורה - המלצות כיצד לתרגל חומר ומבנה שאלות עם התלמידים

פרק ראשון

1. זרמים דתיים במאה ה־19 ובמאה ה־20

הצג את התפיסה של הנאורטודוקסיה בנוגע למתח שנוצר בין המסורת ובין המודרנה.

בחר זרם דתי נוסף שעליו למדת: האורתודוקסיה של החת"ם סופר, החסידות, ישיבות ליטא, תנועת המוסר, רבני ארצות האסלאם. **ציין** את הזרם שבחרת.

הצג את התפיסה של הזרם שבחרת בנוגע למתח בין המסורת ובין המודרנה.

לו היית חי באותה התקופה, **ציין** עם איזה זרם היית מזדהה יותר — עם הנאורטודוקסיה או עם אחד הזרמים האחרים שצוינו בשאלה. **נמק** את תשובתך.

תשובות אפשריות לשאלה:

הצג את התפיסה של הנאורטודוקסיה בנוגע למתח שנוצר בין המסורת ובין המודרנה.

שמירה על ההלכה היהודית עם שילוב הדברים מן המודרנה (שאינם סותרים את ההלכה). / "תורה עם דרך ארץ".

ציין את הזרם שבחרת. הצג את התפיסה של זרם זה בנוגע למתח בין המסורת ובין המודרנה

אורתודוקסיה של החת"ם סופר :

- "חדש אסור מן התורה" / התנגדות לכל שינוי (אפילו של מנהג) / היבדלות מוחלטת מן הגויים / הגבהת החומות.

חסידות :

- הדגשת החשיבות של עבודתו התמימה של היהודי הפשוט.
- שלילת הרציונליזם והדגשת האמונה התמימה.
- החצר החסידית העניקה לחסידים שייכות ויציבות (בתקופה של ערעור על המוסכמות המקובלות).
- הדגשת עבודת השם ברגש ובשמחה תוך דיבוק חברים העניקה תחושת משמעות (בתקופה של ערעור על המוסכמות המקובלות).
- ההתאספות במקום מושבו של הצדיק העניקה תחושת שייכות (בתקופה של ערעור על המוסכמות המקובלות).
- החצר החסידית הייתה תחליף לקהילה השוקעת.

ישיבות ליטא :

- החיבור של הכוחות הלמדניים בישיבה תרמו לתחושת השייכות והיציבות של התלמידים (בתקופה של ערעור על המוסכמות המקובלות).
- הישיבה הייתה תחליף למוסד הקהילה שנעלם.
- פיתוח שיטת עיון המבוססת על היגיון והעמקה תרמה לתחושת סיפוק לתלמידים.
- הישיבה בודדה את התלמידים ונתנה הגנה וחוסן מפני השפעות המודרנה.

תנועת המוסר :

- הנהגת סדר מוסר כחלק מסדרי הלימוד בישיבה / דגש על לימוד מוסר ברגש ובהתפעלות / תיקון מידות הנפש, העניקה משמעות (בתקופה של ערעור על המוסכמות המקובלות)

רבני ארצות האסלאם :

- יחס סובלני ומקבל (יחסית לרוב רבני אירופה) לשינויים ולחידושים של המודרנה.
- היו רבנים שהתנגדו לחידושי המודרנה.

ציין עם איזה זרם אתה מזדהה יותר, נמק את תשובתך.

יש לקבל כל תשובה הגיונית, שמבוססת על עובדות היסטוריות או ערכים.

(מסורת ומהפכות, עמ' 224-238, ואלה תולדות, עמ' 266-292)

המלצות למורה:

- חשוב בסיום נושא הזרמים ביהדות לערוך השוואה בין הזרמים שנלמדו בכיתה על מנת שהתלמידים יבינו את ההבדל המהותי בין הזרמים ולא יתבלבלו ביניהם.
- חשוב שהתלמידים יזכרו לציין את שם הזרם לפני הצגת עמדתו, כיון שאחרת לא ברור בתשובה על איזה זרם ענו.
- חשוב לתרגל עם תלמידים שאלות עמדה והזדהות אישית.
- חשוב להדגיש שהנימוק של סעיפי השאלה שכוללים "לב לדעת" חייב להיות מחובר לחומר הלימוד.

2. סוציאליזם והפועל המזרחי

במאה ה-19 ובמאה ה-20 הוקמו תנועות סוציאליסטיות הן באירופה הן בארץ-ישראל.

הצג את הרקע לצמיחת התנועות הסוציאליסטיות באירופה.

הצג את הרקע להקמת תנועת הפועל המזרחי בארץ-ישראל.

הסבר מדוע דגלו מנהיגי תנועת הפועל המזרחי בשלילת הגלות.

תשובות אפשריות לשאלה:

הצגת הרקע לצמיחת התנועות הסוציאליסטיות באירופה:

המהפכה התעשייתית / העיור, שינו את מבנה החברה באירופה / הובילו ליצירת שני מעמדות: הבורגנות והפרולטריון (מעמד הפועלים) / הפועלים חשבו שבעלי ההון הבורגנים מנצלים אותם. (ושאפו לתקן את מצבם / לבנות חברה צודקת ושוויונית).

הצגת הרקע להקמת תנועת הפועל המזרחי בארץ ישראל:

מצד אחד, החלוצים הדתיים התקשו להשתלב בתנועת "המזרחי" (מפני שהייתה תנועה בורגנית, ולא דאגה לפועלים הדתיים). מצד אחר, הם לא יכלו להשתלב ב"הסתדרות הכללית" (מפני שהתנכרה לחיי הדת).

הסבר מדוע דגלו מנהיגי תנועת הפועל המזרחי בשלילת הגלות:

- כי בגלות עם ישראל חי חיים לא טבעיים.
 - כי רק בארץ ישראל אפשר לשלב תורה ועבודה / גם לעסוק בעבודת אדמה וגם ללמוד תורה.
 - כי בגלות עם ישראל חי חיים טפיליים / לא יצירתיים.
 - כי התורה לא באה לידי ביטוי במלואה / מתרוקנת מתוכן בגלות.
 - כי רק כשעם ישראל יחיה בארץ ישראל התורה תתגשם במלואה.
- (המונח סוציאליזם, השיבה לציון, 171-173)

המלצות למורה:

- חשוב לתרגל עם התלמידים את ההבדל בין "רקע" לבין "גורם" או "סיבה".
- חשוב בסיום נושא המזרחי והפועל המזרחי לעשות השוואה בין שתי התנועות כדי שהתלמידים יבינו את ההקשר הרחב של שתי תנועות אלו, את המשותף והשונה.

3. המשטר הטוטליטרי בברית המועצות

הסבר כיצד האידאולוגיה הקומוניסטית באה לידי ביטוי בהתנהלות הכלכלית של המשטר בברית המועצות בעשורים הראשונים לקיומו.

הצג פעולה אחת שנקט המשטר הקומוניסטי בברית המועצות כלפי היהודים בתקופת שלטונם של לנין וסטלין.

הסבר מדוע פעולה זו קשורה לאופי הטוטליטרי של המשטר

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר כיצד האידאולוגיה הקומוניסטית באה לידי ביטוי בהתנהלות הכלכלית של המשטר בברית המועצות בעשורים הראשונים לקיומו:

– על מנת לבטל את המעמדות הכלכליים / לאפשר חלוקה שוויונית של הנכסים בהתאם לצרכים של כל אחד, נבנה משק ריכוזי שוויסט את חלוקת העבודה והמשאבים / כל הרכוש הפרטי הולאם / תוכננו תוכניות חומש שפירטו את היעדים הכלכליים של המדינה.

הצג פעולה אחת שנקט המשטר הקומוניסטי בברית המועצות כלפי היהודים בתקופת שלטונם של לנין וסטלין

– אי הכרה בזכותם של היהודים להגדרה עצמית / אוטונומיה תרבותית.

– כפיית התבוללות תרבותית.

– הקמת מחלקות יהודיות / היבסקציה, שחיסלו את מוסדות הקהילה היהודית.

– איסור על הפצת ספרי קודש.

– איסור על חינוך דתי.

– מסעות רדיפה נגד פעילים ציוניים.

הסבר מדוע פעולה זו קשורה לאופי הטוטליטרי של המשטר:

– כי משטרים טוטליטריים הגבילו את חירויות האדם והאזרח.

– כי משטרים טוטליטריים הפעילו אמצעי טרור על מנת לבסס את שלטונם.

– כי משטרים טוטליטריים פעלו כדי לכפות אידאולוגיה אחידה על כל הפרטים בחברה.

(המונח: משטרים טוטליטריים)

המלצות למורה:

- חשוב ללמד תלמידים לפצח שאלות ולהבין מה השאלה דורשת באמצעות תרגול שאלות בגרות.

- חשוב לתרגל עם התלמידים לענות תשובה ברמת הסבר.

- חשוב ללמד לעומק את הנושא מתוך המונח שפורסם על ידי הפיקוח.

4. הזהות הלאומית של ערביי א"י:

הזהות הלאומית של ערביי ישראל ארץ-ישראל לא הייתה מרכיב בזהות של רוב ערביי הארץ עד סוף מלחמת העולם הראשונה. הסבר שתי סיבות לכך.

הסבר מדוע במהלך המאה ה-19 חל שינוי במעמדה של ירושלים.

הצג השפעה אחת של השינוי במעמד ירושלים על ערביי ארץ-ישראל בסוף התקופה העות'מאנית או במהלך תקופת המנדט.

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר שתי סיבות מדוע ארץ-ישראל לא הייתה מרכיב בזהות של רוב ערביי הארץ עד סוף מלחמת העולם הראשונה:

– כי תחת השלטון העות'מאני לא הייתה ארץ ישראל מחוז נפרד / ארץ ישראל חולקה לשני מחוזות (ווילאת סוריה ווילאת ביירות) / משום שארץ ישראל הייתה חלק ממחוז דמשק ראו הערבים תושבי הארץ את עצמם חלק מ"סוריה הגדולה".

– כי דת האסלאם (דתם של רוב ערביי הארץ) כוללת את כל מאמיניה בלי התייחסות טריטוריאלית.

– כי הערבים שהיו בעלי תודעה לאומית מודרנית באותה תקופה חלמו על מדינה כלל ערבית / כלל אזרית.

הסבר מדוע במהלך המאה ה-19 חל שינוי במעמדה של ירושלים:

במאה ה-19 גבר העניין של מעצמות אירופה בירושלים, ובעקבותיו עלה המעמד של העיר בעיני השלטון העותמאני.

הצג השפעה של השינוי במעמד ירושלים על ערביי ארץ-ישראל בסוף התקופה העותמאנית או במהלך תקופת המנדט.

– היו ערבים נוצרים שיחלו לכיבוש בריטי / צרפתי / מערבי.

– עליית מעמדן של משפחות ערביות ירושלמיות, שנשאו בתפקידים בכירים.

– המשפחות הירושלמיות שנשאו בתפקידים בכירים הובילו את המאבק הלאומי של ערביי ארץ-ישראל.

(השיבה לציון, עמ' 136-138)

המלצות למורה:

- חשוב לתרגל עם התלמידים ציר זמן.

- חשוב לתרגל עם התלמידים תשובות בגרות תוך תשומת לב לציוני הזמן שניתנו, כדוגמת: עד סוף מלחמת העולם הראשונה/ במהלך המאה ה-19/ בסוף התקופה העותמאנית/ במהלך תקופת המנדט וכד'.

5. הצהרת בלפור

"הצהרת בלפור" (1917) התקבלה בהתרגשות רבה בקרב חברי התנועה הציונית ברחבי העולם. **הסבר** את הסיבה לכך.

כמה ממנהיגי הציונות הציעו לבריטים להשתמש במינוח המעורפל "בית לאומי" בהצהרת בלפור במקום במילה "מדינה". **הסבר שתי** סיבות לכך

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר את הסיבה להתרגשות שעוררה הצהרת בלפור בקרב חברי התנועה הציונית:

כיוון שלראשונה הבטיחה מעצמה עולמית "בית לאומי" לעם היהודי. / הגשמה של רעיון הצ'ארטר של הרצל.

הסבר שתי סיבות מדוע כמה ממנהיגי הציונות הציעו לבריטים להשתמש בהצהרה במינוח המעורפל "בית לאומי" במקום במילה מדינה:

- כיוון שהם רצו להקל על הבריטים במתן ההצהרה.
 - כיוון שהם רצו למנוע את ההתנגדות של השלטון העותמאני.
 - כיוון שידעו שבריטניה לא תסכים לוותר על השליטה בארץ ישראל.
 - כיוון שסברו שהאוכלוסייה היהודית בארץ ישראל מועטה מדי.
 - כיוון שסברו שהתשתית החומרית והכלכלית בארץ לא מפותחת דיה כדי להקים מדינה יציבה.
- (השיבה לציון, עמ' 104)

המלצות למורה:

- חשוב ללמד תלמידים לפצח שאלות ולהבין מה השאלה דורשת, באמצעות תרגול שאלות בגרות.
- חשוב להבהיר לתלמידים שכשהם מתבקשים לתת שני גורמים/ סיבות/ תוצאות וכד', יש לתת שתי תשובות שונות לחלוטין (מתחומים שונים אם יש).

פרק שני

6. האידיאולוגיה הנאצית ומלחמת העולם השנייה:

רעיון "מרחב המחיה" ורעיון "תורת הגזע" היו בין הרעיונות המרכזיים באידיאולוגיה הנאצית.

הצג שני רעיונות אלה.

הסבר כיצד אחד מרעיונות אלה בא לידי ביטוי בשניים מן המהלכים של הנאצים בתקופת מלחמת העולם השנייה.

תשובות אפשריות לשאלה:

הצג את רעיון "מרחב המחיה"

על גרמניה לכבוש שטחים נרחבים, כדי ליישב בהם גרמנים אתנים / כדי לתת מקום לביטוי הכוחות היצירתיים של הלאום / כדי להיות מעצמה.

הצג את "רעיון הגזע"

קיים מדרג בין הגזעים, כאשר הגזע הארי הוא גזע טהור ושליט, (הגזע הסלבי הוא גזע עבדים) והיהודים הם אנטי-גזע.

הסבר כיצד אחד מרעיונות אלה בא לידי ביטוי בשניים מן המהלכים של הנאצים בתקופת מלחמת העולם השנייה

* מרחב המחיה בא לידי ביטוי באמצעות:

– כיבוש פולין ב-1939 (במהלך "מלחמת בזק"), שהרחיב את שטח השליטה של גרמניה.

– הפלישה לברית המועצות ב-1941 / הפרת הסכם ריבנטרופ-מולוטוב, שהרחיבה את שטח השליטה של גרמניה.

– כיבוש צפון מערב אירופה ב-1940 / צרפת / דנמרק / הולנד, שהרחיב את שטח השליטה של גרמניה.

* תורת הגזע באה לידי ביטוי באמצעות:

– השפלתם של היהודים, כי נחשבו לתתי-גזע.

- שילוחים למחנות עבודה (מיד עם כיבוש פולין), כי נחשבו לתת-גזע / כי נחשבו לעבדים.
 - ריכוז היהודים בגטאות, על מנת לבודד אותם משאר האוכלוסייה.
 - כינוס ועידת ואנוזה שבה הוחלט על השמדת היהודים.
 - מבצע ברברוסה, שבו החלה השמדה המונית של יהודים באמצעות ירי.
 - רצח יהודים בבורות ירי, כדי להשמיד את תת הגזע היהודי.
 - מבצע ריינהארד/ הקמת מחנות ההשמדה, על מנת לייעל את השמדת היהודים.
 - מצעדי המוות (בשלב הסופי של מלחמת העולם השנייה), כדי למנוע ממי שהשתייך לתת-גזע להינצל.
 - פולנים / סלאבים, נשלחו למחנות עבודה, כי נחשבו לגזע של עבדים.
- (הר ברכה, עמ' 150-156; מט"ח, עמ' 168-175; חורבן וגבורה, עמ' 73-80, 92-121)

המלצות למורה:

- יש ללמד את התלמידים לשים לב שעליהם להציג את שני הרעיונות, ולאחר מכן לבחור אחד ולהסביר בעזרת דוגמאות היסטוריות.
- יש להדריך את התלמידים לענות תשובה מלאה, שמקשרת בין האירוע ההיסטורי לבין הרעיון שבחרו להסביר.

7. "תנועת המרי העברי" והעברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם

פעילות "תנועת המרי העברי" (1945-1946) הייתה אחד הגורמים להחלטת הבריטים להעביר את שאלת ארץ-ישראל לאו"ם.

הסבר סיבה אחת שבגללה החליטו ראשי ההגנה, האצ"ל והלח"י לשתף פעולה ביניהם במאבק נגד הבריטים ולהקים את "תנועת המרי העברי".

ציין פעולה אחת של "תנועת המרי העברי".

הצג סיבה נוספת להחלטת הבריטים להעביר את שאלת ארץ־ישראל לאו"ם, מלבד פעילותה של "תנועת המרי העברי"

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר סיבה אחת שבגללה החליטו ראשי המחתרות לשתף פעולה ביניהם ולהקים את "תנועת המרי העברי":

- בגלל האכזבה ממדיניות בריטניה עם תום מלחמת העולם השנייה.
- בגלל התקווה שפעולה מאוחדת של כל המחתרות תביא לתוצאות טובות יותר שהצליחה להשיג כל אחת מן המחתרות בנפרד.

ציין פעולה של "תנועת המרי העברי"

- ליל הגשרים
- ליל הרכבות
- שחרור מחנה המעצר עתלית.
- חבלה במתקני תצפית על אוניות מעפילים.

(השיבה לציון, עמ' 265-266)

הצג סיבה נוספת להחלטת הבריטים להעביר את שאלת ארץ־ישראל לאו"ם:

- הלכי הרוח בציבוריות הבריטית קראו להפסיק את השליטה בארץ־ישראל.
- הלכי הרוח בציבוריות הבריטית קראו להפסיק את בזבוז הכספים לצורכי השליטה בארץ־ישראל.
- המרד הערבי המחיש לבריטים שאין סיכוי לפשרה בין הערבים ליהודים.
- האינטרסים הכלכליים של בריטניה סתרו את האינטרסים הכלכליים של ארצות הברית, ובריטניה נאלצה לוותר בשל תלותה בארצות הברית.
- מגמת הדה־קולוניזציה שרווחה באותה תקופה.
- ארצות הברית ודעת הקהל הבינ־לאומית לחצו למצוא פתרון לפליטי השואה היהודים.

– מפעל ההעפלה/אקסודוס פגע בתדמית המוסרית של בריטניה / העלו את בעיית הפליטים היהודים לסדר היום העולמי.

– בריטניה לא רצה לקלקל את קשריה עם העולם הערבי (ולכן העדיפה שהאו"ם יחליט).

– אחרי מלחמת העולם השנייה לבריטניה לא היו משאבים להחזיק את השטחים שהיו תחת שלטונה.

– פעילותן של המחותרות בתקופת המאבק הצמוד והרצוף.

(השיבה לציון, עמי 264, 270, 274, 276)

המלצות למורה:

- חשוב לתרגל עם התלמידים הבנה של גורמים מתחומים שונים לאותו אירוע היסטורי.

- חשוב ללמד את התלמידים לנסח תשובה ברמת "הסבר".

- חשוב לערוך ציר זמן עם התלמידים בנושא המחותרות ולחדד את ההבדלים בין מדיניות המחותרות לפני מלחמת העולם השנייה, במהלך מלחמת העולם השנייה ולאחר מלחמת העולם השנייה.

- בסיום נושא הוראת המחותרות בשנים 45-47 חשוב להדגיש את ההבדלים בין פעולות תנועת המרי העברי לבין פעולות המחותרות במהלך המאבק הצמוד והמאבק הרצוף.

8. גוש עציון בתש"ח

במסגרת תוכנית פר"ח צפית בקדימון (טריילר) לסרט "מכתבים מהמלחמה", העוסק בהגנה על גוש עציון.

ציין שני קשיים שאיתם התמודדו אנשי קיבוץ כפר עציון באותה תקופה, **והסבר** כיצד קשיים אלה באים לידי ביטוי בקדימון.

ציין עם איזה ערך הנלמד מפועלם של מגיני גוש עציון אתה מזדהה. **נמק** את תשובתך.

תשובות אפשריות לשאלה:

ציין שני קשיים שאיתם התמודדו אנשי קיבוץ כפר עציון והסבר כיצד קשיים אלה באים לידי ביטוי בקדימון

הקשיים השונים, ביניהם: ירי של אויב / מתקפה על הדרכים / צורך להגן על ירושלים / פינוי הילדים / פחד מפליטות / מצור / מחסור בתחמושת / לילות של לחימה / געגוע ודאגה למשפחות שפוננו, מומחשים באמצעות מוסיקה דרמטית כשמדובר בקשיים וסכנות / מעברים חדים / שמעבירים תחושה של מתח / תמונות של קרבות וקולות ירי / הבלטת דמות ששלחה את בנה לירושלים / צילום הנשים והעברת הילדים / צילום מצוקה של חיילת כשנגמרים לה כדורי הרובה / צילום קברים.

ציין עם איזה ערך מפועלם של מגיני גוש עציון אתה מזדהה. נמק את תשובתך.

נחישות, אמונה, שליחות, מסירות נפש, אהבת הארץ, אמונה בגאולה, שמחה על הזכות לקיים מצוות בארץ, שמחה על עבודת אדמה במשק, אחריות על קיום המדינה, אמונה בקדושת ירושלים.

אפשר לתת כל נימוק המבוסס על מה שלמדו על המאבק על גוש עציון או על עולמם הערכי.

(מלחמת העצמאות שלב א', פר"ח)

המלצות למורה:

- יש לתרגל עם התלמידים ניתוח קטע מסרט על-פי ערכת פרח, וכן כתיבת תשובה מנומקת עם דוגמאות מתוך הקטעים שנלמדו.

- יש לתרגל עם התלמידים תשובה מנומקת של הבעת עמדה, ומתן שמות לערכים שנבחרו (תלמידים רבים נוטים לענות באופן כללי ולא לשיים את הערכים).

- חשוב להדגיש שהנימוק של סעיפי השאלה שכוללים "לב לדעת" חייב להיות מחובר לחומר הלימוד.

9. מלחמת ששת הימים

הסבר כיצד השפיעה היריבות הבינ-גושית במלחמה הקרה על פרוץ מלחמת ששת הימים.

הצג גורם נוסף לפרוץ המלחמה.

הסבר מדוע תוצאות מלחמת ששת הימים נחשבו לניצחון הגוש המערבי על הגוש הסובייטי.

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר כיצד השפיעה היריבות הבינ-גושית במלחמה הקרה על פרוץ מלחמת ששת הימים:

בעקבות השאיפה של ברית המועצות לחזק את השפעתה על מדינות ערב / לגרום למדינות ערב לרכוש ממנה נשק סובייטי / לערער את המשטרים של מדינות ערב שתמכו בארצות הברית, נקטה ברה"מ אמצעים שהגבירו את המתיחות בין ישראל לשכנותיה לפני המלחמה / התריעה ברית המועצות בפני מדינות ערב על ריכוז כוחות צה"ל בגבול סוריה.

הצג גורם נוסף לפרוץ המלחמה:

- ניסיון של סוריה / לבנון להטות את מקורות הירדן.
- סכסוך על אזורים מפורזים בגבול שבין ישראל לסוריה.
- התמיכה הסורית בפעולות אש"ף נגד מדינת ישראל.
- הפגזה סורית של יישובים ישראליים בעמק הירדן, ותגובות של ישראל שהעצימו את המתח בין שתי המדינות.
- הזרמה של כוחות צבא מצרי לסיני / חסימת מצרי טיראן למעבר כלי שיט ישראליים.

הסבר מדוע תוצאות המלחמה נתפסו כניצחון של הגוש המערבי על הגוש הסובייטי:

- כי הניצחון (המרשים) של ישראל / הצלחתה של ישראל להרחיק את צבאות ערב / הרחבת גבולותיה של ישראל, הושגו בכוחו של נשק מערבי.
- כי ישראל הייתה בעלת ברית של מדינות המערב.

(השיבה לציון, עמ' 432-427)

המלצות למורה:

- לוודא שהתלמידים מבינים את ההקשר הבינלאומי של האירועים הקשורים לתולדות ישראל.
- לתרגל כתיבת תשובה לשאלה שמחברת בין שני נושאים משיקים.

10. עליית יהודי אתיופיה לארץ־ישראל

בנספח לשאלה זו מוצג השיר "המסע לארץ־ישראל" מאת חיים אידיסיס. בשיר מתוארת עלייתם של יהודי אתיופיה לארץ.

הצג שני קשיים שחוו יהודי אתיופיה בדרך לארץ־ישראל שבאים לידי ביטוי בשיר.

הבית הרביעי בשיר עוסק בקושי מסוג אחר. **הצג** קושי זה.

הסבר כיצד תרם הרב עובדיה יוסף לפתרון קושי זה.

ציין רגש אחד שהתעורר בך בזמן שקראת את השיר "המסע לארץ־ישראל". נמק את תשובתך.

תשובות אפשריות לשאלה:

הצג קשיים שחוו יהודי אתיופיה בדרך לארץ־ישראל שבאים לידי ביטוי בשיר:

– האוכל נגמר במהלך המסע.

– פחד מיללות של תנים/ חיות רעות במדבר.

– קושי ללכת במדבר.

– ילדים קטנים שחוששים ומתקשים ללכת.

– תקיפות של שודדים.

– מות יהודים רבים בדרך.

הצג את הקושי בבית הרביעי

ספקות בנוגע ליהדותם של יהודי אתיופיה.

הסבר כיצד תרם הרב עובדיה יוסף לפתרון בעיה זו:

הרב עובדיה יוסף קבע לאחר דיון מעמיק כי קהילת ביתא ישראל היא חלק מן העם היהודי, וכך הוחל עליהם חוק השבות.

ציין רגש אחד שהתעורר בך כשקראת את השיר "המסע לארץ ישראל". נמק את תשובתך.

תתקבל כל תשובה הגיונית המתייחסת לשיר.

(עליית יהודי אתיופיה, פר"ח)

המלצות למורה:

- יש ללמד את התלמידים לבסס את תשובותיהם על שורות מהמקור, ולא להסתפק באמירות כלליות.

- חשוב ללמד את התלמידים לקרוא באופן מדויק את השאלות, שכן השאלה שמתייחסת לספק לגבי יהדותם של יהודי אתיופיה והפתרון שנתן הרב עובדיה - היא ספציפית. תלמידים שלא למדו את המקור ביסודיות לא הבינו את הציטוט ולכן לא ידעו לענות.

- חשוב לתרגל עם התלמידים תשובות של מתן שמות לרגשות/ ערכים בהתאם למה שהתבקשו בשאלה. כשצריך לציין רגש- אין אפשרות לציין פעולה או ערך וכד' אלא צריך לציין את הרגש, ולנמק תוך התבססות על השיר.

פרק שלישי

11. ראש היודנראט אדם צ'רניאקוב טען כי "התחלואה נוצרה רק בשל תנאי המחיה שכפו הגרמנים על היהודים בגטאות, תנאים שיצרו מצוקה נוראה ודלות".

על פי מה שלמדת, ציין שניים מתנאי המחיה שיצרו מצוקה נוראה ודלות בקרב היהודים בגטאות.

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הסבר כיצד השילוב בין אחד הצעדים שכפו הנאצים על היהודים במאבק במגפת הטיפוס ובין אחד מתנאי המחיה בגטו זירז את התפשטות המגפה.

תשובות אפשריות לשאלה:

ציין תנאי מחיה שיצרו מצוקה נוראה ודלות:

— צפיפות איומה.

— הקצבה של מנות מזון מזעריות.

— סגירה של הגטאות / פיקוח הדוק על כל מה שנכנס לגטו.

– ליהודים הותר לקחת עימם לגטו רק מעט ציוד אישי / הקפאת חשבונות הבנק של היהודים / הותר ליהודים להחזיק באלפיים זלוטי בלבד.

(חורבן וגבורה, עמ' 97-100, 104)

הסבר כיצד השילוב בין אחד הצעדים שכפו הנאצים על היהודים במאבק במגפת הטיפוס ובין אחד מתנאי המחיה בגטו זירז את התפשטות המגפה:

כפיית בידוד / סגר:

– הבידוד החריף את הרעב / לא ניתן היה לאגור אוכל.

חיטוי:

– העובדה שהיהודים הגיעו לגטו כשהם חסרי אמצעים, הובילו לכך שיהודים נותרו לאחר החיטוי חסרי כל.

– העובדה שהגרמנים פיקחו על העברת הציוד לגטו, הובילה לכך שלעיתים לא היו די חמרים לחיטוי.

– העובדה שלגטו הוקצבו מנות מזון זעומות / פיקוח על הכסף שנכנס, הובילה לכך שהמרססים גנבו את הכביסה, והיהודים שעברו חיטוי נותרו לעיתים חסרי כל.

שילוח לבית המרחץ:

– העובדה שהיהודים בגטו נדחסו בצפיפות / בדוחק, הובילה לכך שהדביקו אחד את השני כשנשלחו למרחץ.

– העובדה שהגרמנים פיקחו על העברת חומרים לגטו, הובילה לכך שלעיתים בבתי המרחץ לא היו די פחמים / מים חמים / אמצעים להסקה.

המלצות למורה:

- חשוב לשים לב שהתלמידים נדרשו לקשר בין הצעדים של הנאצים לבין התוצאה שהחריפה בידוד, - כלומר היו צריכים לקשר בין סיבה ותוצאה. חשוב לתרגל עם התלמידים הבנה של סיבה ותוצאה.

- התלמידים נדרשו לשלב בין ידיעות קודמות על המצב בגטו לבין האנסין ולייצר סינתזה ביניהם. חשוב לתרגל מיומנות זו.

12. על פי מה שלמדת, הצג את שתי המשמעויות שקיבל ערך קידוש החיים בתקופת השואה. בנוגע לכל אחת מן המשמעויות שהצגת, הצג דוגמה מן הקטע (סך הכול – שתי דוגמאות). בתשובתך ציין לאיזו מן המשמעויות כל דוגמה המתאימה

תשובות אפשריות לשאלה:

הצג את שתי המשמעויות שקיבל ערך קידוש החיים בתקופת השואה:

– (בגלל ניסיונם של הגרמנים להשמיד את בני העם היהודי) החיים עצמם קיבלו קדושה / ההגנה על החיים בכל דרך אפשרית הפכה לערך.

– (בגלל שאיפתם של הנאצים לפגוע בצלם האדם של היהודים / להשמיד את הרוח היהודית) הייתה חשיבות לשמירה על המוסריות / כבוד האדם / הערכים היהודיים / ההומניים הבסיסיים.

(חורבן וגבורה, עמ' 171)

הצג דוגמה מתאימה מן הקטע לכל אחת מהמשמעויות, תוך ציון המשמעות:

הגנה על החיים:

– ניסיונות של תושבים להסתיר את החולים כדי להימנע מהסגר.

– תשלום שוחד כדי להמנע מחיטוי (שהזיק יותר ממה שהועיל).

– הברחת נסיוב לגטו

שמירה על המוסריות/ הערכים היהודיים:

– יהודים בגטו יצרו קשר חשאי עם יהודים ששהו בסגר ברחוב קרוכמלנה וסיפקו להם מזון.

– רופאים יהודים ניסו לרפא את חולי הטיפוס בבית (כדי שלא יקבלו בבית חולים זריקות אולירון, שהיו רעילות).

– מכתב הביקורת שכתב ראש היודנראט לקומיסר הגטו.

המלצות למורה:

- חשוב להדגיש לתלמידים את ההיבטים השונים של קידוש החיים.
- בשאלה זו התלמיד נדרש לקשר בין המשמעות המתאימה לדוגמא בטקסט. חשוב להדגיש בתהליך לימוד המושג את ההבדלים השונים בנושא זה בחיי היומיום בתקופה זו.

13. פעילות ראשי היודנראט הייתה כרוכה במתח בין מחויבותם לנהל מטעם הנאצים את הגטו ובין רצונם לפעול למען היהודים.

על פי הקטע, הסבר כיצד מתח זה בא לידי ביטוי בגטו ורשה בהתמודדות של היודנראט עם מגפת הטיפוס. בתשובתך התבסס על שתי דוגמאות מן הקטע.

על פי מה שלמדת, ציין שתי פעולות של רבנים למען היהודים בגטאות, והסבר את חשיבותן של פעולות אלה על רקע המציאות בתקופה זו.

תשובות אפשריות לשאלה:

הסבר כיצד המתח בין מחויבותם של ראשי היודנראט לנהל מטעם הנאצים את הגטו ובין רצונם לפעול למען היהודים בא לידי ביטוי בהתמודדות עם מגפת הטיפוס

מצד אחד, ראשי היודנראט אכפו בידוד / סגר על בניינים / רחובות / אלפי בני אדם / הזהירו את הרופאים בגטו לבל ימשיכו בריפוי חולי טיפוס בבית.

מצד אחר, הם ניסו לשכנע את הגרמנים שהמגפה התחוללה בגלל התנאים שגזרו הגרמנים / שהצעדים שגזרו הנאצים אינם מועילים.

ציין פעולות של רבנים למען היהודים בגטאות

- לימוד תורה.
- פסיקת הלכה.
- השארות בקרב היהודים.
- קיום דרשות.

– קיום טישים.

הסבר את חשיבותן של פעולות אלה על רקע המציאות בתקופה זו

כיוון שהן העניקו ביטחון / משמעות / פשר / חוסן, בתקופה של חורבן ושבר.

(חורבן וגבורה, עמ' 162-165, 182-187)

המלצות למורה:

- המטלה הראשונה דרשה להבין את המורכבות של תפקיד היודנראט בקטע המצורף. היו תלמידים שהתקשו לעשות את החיבור הנדרש ולכן חשוב בנושא היודנראט לתת דוגמאות מחיי היומיום למורכבות תפקיד היודנראט.

- המטלה השנייה בשאלה ביקשה להבין את חשיבות פעילות הרבנים לאור התקופה. חשוב מאוד בהוראת הנהגה בחיי היהודים בשואה להראות את הקשר בין ההנהגה לבין הקשיים וכך להראות תמונה מלאה יותר של ההנהגה הרבנית.

פרק רביעי

14. הרצל והתנועה הציונית

א. בנספח לשאלה זו מוצגת גלויה. הגלויה פורסמה לקראת הקונגרס הציוני השביעי, שהתקיים בשנת 1905, מייד לאחר מותו של הרצל. הפסוק המובא בגלויה מתייחס ל"צוואתנו" האחרונה של הרצל.

הצג את בקשתו של הרצל על פי הפסוק המובא בגלויה.

ציין שלושה ממרכיבי הלאומיות האתנית-היסטורית.

הסבר כיצד שניים מן המרכיבים שצינת באים לידי ביטוי בפסוק שבגלויה.

ב. בגלויה שבנספח אפשר לראות השפעות של רעיונות הנאורות.

הסבר באמצעות רכיב אחד מן הגלויה כיצד אחד מרעיונות הנאורות בא לידי ביטוי בה.

תשובות אפשריות לשאלה:

א. הצג את בקשתו של הרצל על פי הפסוק המובא בגלויה

הרצל מבקש שיעלו את עצמותיו לארץ-ישראל.

ציין שלושה ממרכיבי הלאומיות האתנית-היסטורית

– שפה משותפת

– דת משותפת

– היסטוריה משותפת

– טריטוריה משותפת

הסבר כיצד שניים מן המרכיבים של הלאומיות המודרנית באים לידי ביטוי בפסוק

– השימוש בפסוק מתבסס על הדת המשותפת/ על ההיסטוריה המשותפת/ על המוצא המשותף, במסגרתו היהודים רואים עצמם ממשיכיהם של בני ישראל.

– הפסוק מרמז לטריטוריה משותפת – ישראל.

– הפסוק כתוב בשפת העבר המשותפת – עברית.

ב. הסבר באמצעות רכיב מן הגלויה כיצד בא לידי ביטוי רעיון אחד של הנאורות

– דגל שבעת הכוכבים מבטא את עיקרון כבוד האדם, ולפיו האדם בעל ערך עצמי.

– דגל שבעת הכוכבים מבטא את רעיון הקדמה, לפיו האנושות צועדת לקראת עתיד טוב יותר (גם מבחינה חומרית) / השאיפה לאושר היא רצויה.

– דגל שבעת הכוכבים מבטא את רעיון השוויון, ולפיו לכולם זכויות שוות.

– דגל שבעת הכוכבים מבטא את רעיון "האמנה החברתית", ולפיו מטרתו של השלטון להיטיב את מצב העם.

– רוב הדמויות גלויות ראש ביטוי להשפעה של החילון ולאיבוד הסמכות של הדת.

– בגלויה מוצגות דמויות שונות בלבוש שונה / מרקע שונה ביטוי להשפעה של האינדבידואליזם, ולפיו האנשים רואים עצמם קודם כל כפרטים בודדים.

(הר ברכה, עמ' 28-31, 34-35, 38; מט"ח, עמ' 26, 29, 36)

המלצות למורה:

- בשאלה של מקור חזותי נדרש התלמיד לקשר בין ידע נלמד לרכיבים בתמונה. חשוב לתרגל עם התלמידים שאלות מסוג זה.

- בסעיף האחרון התבקש התלמיד לקשר בין רעיונות הנאורות לפעילות הרצל. חשוב לא ללמד כל נושא בנפרד אלא להראות קשרים בין נושאים שונים.

15. המנדט הבריטי

לפניך טבלה ובה מגוון נתונים הנוגעים לפיתוח של ארץ-ישראל מסוף התקופה העות'מאנית ועד סוף תקופת המנדט הבריטי (1917-1948).

	סוף המנדט הבריטי	סוף התקופה העות'מאנית	
(נ' גרוס, המדיניות הכלכלית של הממשל המנדטורי בארץ ישראל, קתדרה 25, 1982, עמ' 145, 301-306)	6,620 ק"מ	230 ק"מ	כבישים סלולים
(ד' רוזן, התקשורת בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי, עמונת הנצחת חללי קשב ויתקשוב, 2019, עמ' 290, 301-306)	59	42	בתי דואר
(ד' הירש, באנו הנה להביא את המערב: הנחלת היגיינה ובניית תרבות בחברה היהודית בתקופת המנדט, מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אונ' בן-גוריון בנגב, 2014, עמ' 146)	15,888	80	קווי טלפון
(מתוך הערך משק החשמל בישראל, he.wikipedia.org.il)	42	0	תחנות "לאם ולילד" (טיפת חלב)
	5	0	תחנות כוח

א. **הסבר** כיצד שני נתונים מן הטבלה מלמדים כי השלטון הבריטי מימש את אחת ההתחייבויות שמצוינות בכתב המנדט. בתשובתך **הצג** מהי התחייבות זו.

הצג סעיף אחד מתוך כתב המנדט העוסק בתושבים הלא-יהודים שחיו בארץ.

ב. יהודים רבים ביישוב התאכזבו מן השלטון הבריטי בשנות השלושים של המאה ה-20.

על פי מה שלמדת, **הסבר** סיבה אחת לכך.

הסבר מדוע גם הערבים התאכזבו מן השלטון הבריטי במהלך שנות השלושים

תשובות אפשריות לשאלה:

א. הסבר כיצד נתונים מן הטבלה מלמדים כי השלטון הבריטי מימש את אחת ההתחייבות שמצוינות בכתב המנדט. בתשובתך הצג מהי התחייבות זו

עלייה מסוף התקופה העותמאנית לסוף תקופת המנדט הבריטי בכבישים הסלולים: 230 ק"מ לעומת 6,620 ק"מ / במספר בתי דואר: 42 לעומת 59 / במספר תחנות "לאם ולילד": 0 לעומת 42 / במספר קווי הטלפון: 80 לעומת 15,888 / במספר תחנות הכוח: 0 לעומת 5, מוכיחה שבריטניה מימשה את ההתחייבותה לפיתוח תנאים מנהליים / כלכליים, שיבטיחו את הקמת הבית היהודי בארץ-ישראל / התחייבותה לסייע להתיישבות יהודית בארץ-ישראל.

הערה למעריך: יש להתייחס לתשובה כמכלול.

הצג סעיף אחד מתוך כתב המנדט העוסק בתושבים הלא יהודים שחיו בארץ

– בריטניה מתחייבת להיות אחראית על המקומות הקדושים, על הבניינים והמקומות הדתיים בארץ ישראל ולתת מעבר חופשי למקומות הללו כמו גם לחופש דת ופולחן.

– בריטניה מתחייבת להבטיח חופש דת, מצפון ופולחן לכל תושבי הארץ ללא הבחנה על רקע דת, גזע או לשון.

– בריטניה התחייבה להכיר בשלוש שפות רשמיות (אנגלית, עברית וערבית).

– בריטניה מתחייבת להכיר בחגים של כל עדה ועדה בארץ-ישראל ובימי מנוחה חוקיים לבני העדות האלו.

(השיבה לציון, עמ' 112-114)

ב. הסבר סיבה לאכזבה של רבים מן היהודים ביישוב מן השלטון הבריטי בסוף שנות השלושים של המאה ה-20

– כי ועדת פיל הציעה לחלק את ארץ-ישראל לשתי מדינות (ערבית ויהודית) בניגוד לכתב המנדט.

– כי היישוב היהודי סבל ממאורעות תרצ"ו-תרצ"ט מצד הערבים, ואילו הבריטים (הנציב מקמייקל) ניסו לפייס את הערבים.

הערה למעריך: ניתן לקבל כתשובה גם שהבריטים הוציאו את הספר הלבן השלישי (1939) שהגביל עלייה והתיישבות יהודית בניגוד לכתב המנדט.

(השיבה לציון, עמ' 276-267)

הסבר מדוע גם הערבים התאכזבו מן המנדט הבריטי במהלך שנות השלושים

- כי הבריטים דיכאו ביד קשה את "המרד הגדול" של ערביי ארץ ישראל בשנים תרצ"ו-תרצ"ט.
- כי הבריטים איפשרו עלייה יהודית לארץ (העלייה החמישית).
- כי הבריטים אִפְּשְׁרו ליהודים להקים יישובים רבים.
- כי ב־1936 הוארכה כהונתו של הנציב הבריטי (ווקופ) שנחשב אוהד הרעיון הציוני.
- כי הבריטים דחו את ההצעה להקים מועצה מחוקקת שבה היה אמור להיות רוב לערבים.

(השיבה לציון, עמ' 207-208)

המלצות למורה:

- המקור החזותי בשאלה זו היא טבלה. חשוב לתרגל עם תלמידים גם ניתוח טבלה ולא רק ניתוח של כרזה או קריקטורה.
- השאלה דורשת הסבר. יש צורך לקשר בין המנדט הבריטי לבין האכזבה. חשוב ללמד את נושא המנדט הבריטי כיחידה אחת גדולה ולהראות את תהליך הנסיגה ההדרגתית של בריטניה מהצהרת בלפור.
- השאלה מבקשת להראות שתי נקודות מבט: של הציבור הערבי בא"י ושל הציבור היהודי בא"י. חשוב לתרגל עם תלמידים להסתכל על אותו אירוע ממספר זוויות שונות.
- בנוסף חשוב בהוראת נושא המנדט להתייחס ליחסי יהודים ערבים בריטים מנקודות מבט של כל אחת מהקבוצות.

